

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Haymo||nis Episcopi Hal-||berstatten[sis] Homiliarum,
nunc sexto || maiori [pro] ante hac unquam dili||gentia
excusarum, || Pars ...**

praeter omnes omnium appendices, accesserunt iam recens homiliae
aliquot piæ, ante hoc tempus excusæ nusquam

Pars Aestivalis

Haimo <Altissiodorensis>

Haimo <Halberstadensis>

Coloniae, 1551

VD16 H 222

In die Sancto Paschæ

urn:nbn:de:hbz:466:1-39335

D·HAYMO

NIS EPISCOPI HALBERSTAT.

homiliarum siue concionum ad
plebem, pars ætliua.

IN DIE SANCTO
Pasche, Marci XVI.

In illo tempore, Maria Magdalene & Ma-
ria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, ut
uenientes ungerent Iesum. Et reliqua.

COMMENDAT nobis hæc sa-
cratissima lectio, sanctarū mulie-
rum deuotionem, commendat &
angelorum apparitionē: & quod
his maius est, dominicā resurrecti-
onem. Sed cuncta per ordinem ui-
deamus. Ait enim euangelista: [Maria Magdale-
ne & c.] Prædictæ namq; mulieres, ut Lucas euan-
gelista commemorat, a Galilæa dominum secutæ Luc. 8.
fuerant, de suis substantijs ei ministrantes: quia lici-
tum erat apud Iudæos, nec ducebatur in culpam,
ut mulieres prædicatoribus de suis facultatibus ui-
ctum & uestitum ministrarent. Quam consuetu-
dinem tenuerunt apostoli post domini resurrecti-
onem uel ascensionē, quod apostolus Paulus pro-
bat, sed ipse propter uitandū scandalum inter gen-
tes hac consuetudine uti noluit, dicens: Nunquid 1. Co. 9.
non habemus potestatem sororem mulierem cir-
cūducendi, sicut & cæteri apostoli & fratres do-

A.

mini, & Cephas (Cephas Syriace, Latine dicitur Petrus) ac si diceret, Habemus. Et in Actibus apostolorum de ipsis apostolis legitur: Hi omnes erant unanimiter perseverantes in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu. ¶ Sed mulieres quæ dominum secutæ fuerant, uidentes eum comprehendi, ligari, flagellari & crucifigi, discipulis (qui dicebant prius, Eamus & nos, ut moriamur cum illo) fugientibus, ipsæ cum eo remanserunt: & sic impletum est tempore dominicæ passionis, quod olim per beatum Iob in eius persona dictum fuerat: Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Quasi enim consumptis carnibus, pellis ossi adhæserat, quando discipulis fugientibus, mulieres cum domino perseverabant. Sed quæ arctius eum uiuentem dilexerant, nec a mortuo separari poterant. Nam uidentes eum sepeliri, sedentes contra sepulchrum, ut euangelista refert, nota uerunt locum, ut abeuntes emerent aromata: & illa nocte, quantum potuerunt, unguenta præparauerunt: sabbato autem, secundum mandatum legis, siluerunt. Occidente uero sole, quod supererat in præparandis unguentis desudauerunt. Mane autem prima sabbati, antequam illucesceret, cum præparatis aromatibus ad sepulchrum uenerunt, cupientes eius sacratissimum corpus saltem mortuum ungeri, quem uiuentem nimio dilexerant amore. Et hoc est quod Marcus ait, [Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata &c.] Et pulchre mulieres uno nomine censentur, ut quibus una erat uoluntas, parque desiderium, unum esset & uocabulum. Qua-

Ioh. u.

Actu. i.

Iob. 19.

PASCHAE.

rum nomlnum distinctionem, euangelica lectio ostendit per adiectiua nomina, cum ait: Magdalene, Jacobi, & Salome. ¶ Maria Magdalene a Magdalo dicta est castello. ipsa quoque soror fuit Lazari, quæ quondam (ut Lucas narrat) peccatrix in ciuitate fuit: sed quia dilexit multum, dimissa sunt ei peccata multa. ¶ Maria Jacobi, a filio suo Iacobo dicta est, q̄ matertera fuit dñi, id est, soror matris, & mater Jacobi & Ioseph. ¶ Maria Salome, uel a uico, uel a uiro dicta est. Tradunt enim eam habuisse duos uiros, Cleopham scilicet & Salomam. ipsam uolunt esse, quæ alibi Maria Cleophe appellatur. ¶ Maria autem Syriace, nobiscum stella maris, siue domina interpretatur. Significat uero ecclesiam, quæ in medio nationis prauæ & peruersæ lucet, tanquam luminaria in mundo. uerbū uitæ continens. Quæ significatio, quæ dei genitrici spiritaliter congruat, per cuius partū uirginē sol iustitiæ mundo resplenduit, tñ & istis potest congruere. quæ cum aromatibus ueniētes ad se pulchrū, primū splendorē dñicę resurrectionis mundo nunciauerunt. ¶ Mystice autem, per has deuotissimas mulieres, sancta ecclesia designatur, q̄ rum noīm interpretatio recte illis congruit. Magdalus uero, a q̄ Maria Magdalene dicta est, ut diximus, turris interpretatur, & significat ecclesiam. Turris quippe nō solum sublimior, sed etiā tutior domus est, nō facile hostib⁹ patēs: ac p hoc ecclesiā significat, q̄ & terrena deserit, & celestia desiderat, pugnās inter spiritales neqtias, quotidie sibi auxiliū a deo de supernis postulando, ut antiqui hostis infidias superare possit: fortitudinemq; suam non sibi, sed domino committit, orans cum propheta: Esto

Luc. 7.

Ioh. 19.

Pal. 69.

A ij

mihī dñe turre fortitudinis, a facie inimici. Hæc enim illa est turris fortis & inexpugnabilis, cui uoce sponsi in Canticis canticorum dicitur: Sicut turris

Can. 4.

David collū tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortiū. Et de qua Salomon ait: Turris fortissima nomē domini: ad ipsam currit iustus, & exaltabitur. ¶ Maria Iacobi interpretatur supplantatrix. significat & ipsa ecclesiam, quæ ut uirtutes accipere possit, uitia supplātare nouit. ¶ Maria Salome, interpretatur pacifica, congruit & ipsa ecclesia, quæ non solum in prosperis, sed etiam in aduersis inuisibilem pacem seruat, dicens cum propheta: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.

Pro. 18.

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Psal. 119.

Phil. 75.

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Psal. 140.

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Apo. 5.

Apo. 8.

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

Et iterum: In pace factus est locus eius, & in Sion habitatio eius. ¶ Veniūt ergo deuotissimæ mulieres cum aromatibus sepulchrum dñi uisitare, quia ecclesia per deuotionis studiū quotidie deo appropinquat, dicēs cū Psalmista: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. ¶ Aromata quoque orationes sanctorū significant. Quæ autē græce aromata, latine dicuntur odoramēta, ac per hoc deuotæ orationis fragrantiam designant, sicut Iohannes in Apocalyp. ait: Et habebant phialas plenas odoramētōrū, quæ sunt orationes sanctorū. Et iterū: Stetit angelus iuxta aram tēpli, habēs thuribulum aureum in manu sua, & data sunt ei incēsa multa, ut adoleret ea ante altare aureum, quod est ante oculos domini. Cum enim aromata semper sint odorifera, tamē tunc maiorem odoris fragrantiam exhibent, cum in igne posita fuerint: quia orationes sanctorum tanto magis ante deū suauius redolēt, quanto magis ab igne cōpunctiōis excoctę fuerint

in tantū, ut suauitate delectat⁹ rex dicat: **Q**uę ē ista **Can. 4**
 quę ascēdit per desertū, sicut uirgula fumi ex aro-
 matibus myrrhę & thuris, & uniuersi pulueris pi-
 gmetarū? Cui sancta anima nihil de se, præsumēs, **Can. 11**
 ait: Trahe me post te, curremus in odorē unguen-
 torum tuorū. Quasi enim aromata emimus, quę
 ad sepulchrum defera mus, quando ingressuri ec-
 clesiam ad orationem, nostras conscientias a sordi-
 dis cogitationibus emundamus, dicentes cū **Pro-**
 pheta: Paratum cor meum deus, paratum cor me- **Psal. 107**
 um, cantabo, & psalmū dicam domino. ¶ Illę er-
 go mulieres angelos uident, quę cum aromatib⁹
 ad sepulchrum ueniunt: quia illę animę ad cōsor-
 tium angelorum pertinet, quę cum opinione bo-
 ni operis, assiduitatē habent orationis. **Talis erat** **2. Cor. 1.**
 ille qui dicebat: Christi bonus odor sumus deo in
 omni loco. Imitemur ergo & nos eadem sanctas
 & deuotissimas mulieres, ut sicut illę cum aroma-
 tibus dominum toto desiderio quęrebant in se-
 pulchro, quod est proprius mortuorum locus: ita
 & nos, non in sepulchro, sed cum aromatibus, sci-
 licet orationibus, toto affectu mentis quęramus
 eum in cælo, quo ipsum ascendisse nouimus. [Et
 ualde mane una sabbatorum ueniunt ad monu-
 mentū, orto iam sole.] ¶ Hic inquirendum est, qua-
 re itte euangelista dicat. Et ualde mane una sabbat-
 orum, ueniunt ad monumentum: cum **Matthæ-**
 us describat, Vespere autem sabbati, quę lucefcit **Mat. 28**
 in prima sabbati, uenit Maria Magdalene & alte-
 ra Maria uidere sepulchrum. Ad quod prudens le-
 ctor facile respōdere potest, quia uoluntate & de-
 siderio mentis uespere (sicut Matthæus dicit) ueni-
 re cōperunt, sed tenebris noctis impediētib⁹, se-

Mat. 28,

cundum Marcum ualde mane corporaliter ad do-
mini sepulchrum peruenerunt. certe cum Mat-
thæus ait, Vespere sabbati quæ lucefcit in prima
sabbati, uenerunt uidere sepulchrum, a parte no-
ctis qua uenerant, totam noctem intelligere uo-
luit: quia ufus fcripturæ eft, aliquando a parte totū
fignificare. Sed ut lucidius & a perius intelliga-
tur, fcendum eft quia ficut habet dies uesperam,
ita & nox. Hoc tamen inter utrunq; diftat, quia
uefper diei tenebrefcere confueuit in noctem, ue-
fper autem noctis lufcere in diē. ¶ Vi ergo Mat-
thæus non uefperam diei, fed noctis defcripfit fe-
cendifceret, poftquam dixit, uefpere sabbati: a die
cit, quæ lucefcit in prima sabbati. & ideo unum
idemq; eft quod Marcus ait, ualde mane: & quod
Matthæus dicit, uefpere sabbati. In domini namq;
refurrexione, etiam ipfe ordo temporis mutatus
eft. Ab initio enim feculi ufque ad domini refurre-
ctionem, dies præcedebat, & fequebatur nox: a do-
mini uero refurrexione, nox præcedēs, ad fequen-
tem diem pertinet: quia qui in huius noctis ulti-
ma parte a mortuis refurrexit, ipfam noctem luci-
dam atq; corufcam reddidit, & quodammodo in
diem cōmutauit. de qua fcriptum eft: Et nox fic-
ut dies illuminabitur. Et iterum: Et nox illumi-
natio mea in delicijs meis. ¶ Et apte quondā dies
præcedebat noctem, quia primus homo a uera lu-
ce difcedens, in tenebras erroris incidit. Aptē eti-
am nunc dies noctem fequitur: quia per domini
refurrexionem de tenebris erroris liberati, ad ue-
ram lucem cōuerfi fumus, ficut ait Apoftolus:
Nox præceffit, dies autē appropinquauit. ¶ Iterū
autem contrarium fonare uidetur quod Marcus

Pfal. 136
Ibid.**Rom. 12**

ait, [Veniunt ad monumentum, orto iam sole:]
 Iohanni, qui dicit: Cum adhuc tenebræ essent, ue-
 nit Maria Magdalene ad monumentum. Vbi dicen- Irh. 20.
 dum est, quia propter magnitudinem amoris Ma-
 ria Magdalene primum sola, cum adhuc tenebræ
 essent, ad monumentum uenit, sicut Iohannes nar-
 rat: postea uero cum duabus eiusdem nominis foe-
 minis iterum orto sole, sicut Marcus commemo-
 rat. ¶ Est tamen & alia ratio, per quam nihil contra-
 rium inter se euangelistæ sensisse cognoscuntur.
 Quotidie enim oculis cernimus, quod crepusculo
 diei appropinquante, cum sol concavas terrarum
 partes relinquens, radios sue lucis aperire cœperit,
 ita fit lux in oriente, ut non desint tenebræ in occi-
 dente. Igitur si partes orientis considerauerimus,
 nihil contrarium uidetur dixisse Marcus cum ait,
 orto iam sole: si partes occidentis, non uidetur dis-
 sonum quod dicit Iohannes, cum adhuc tenebræ
 essent. ¶ Forte queritur, quare Iohannes unam tan-
 tum modo nominans, angelos uidisse asserat, cum
 Marcus tres scribat. Ad quod dicendum, quia (ut
 diximus) uel prius uenit Maria Magdalene, & post
 ea iterum cum alijs uel tres simul uenerunt, & Iohannes
 unam nominans, alias uenisse negauit.
 ¶ Iuxta uero spiritalem intelligentiam, tenebræ in
 cordibus mulierum erant, quando deum uelut mor-
 tuum quærebant inter mortuos. Ortus est eis sol,
 quando auditam ab eis resurrectionem credide-
 runt. solis enim nomine in scripturis, aliquando do-
 minus Iesus Christus intelligitur, sicut scriptum est:
 Sol cognouit occasum suum, id est, Christus passio- Psal. 103
 nem. Et iterum: Vobis qui timetis dñm, orietur sol Matt. 4
 iustitiæ, & sanitas in pennis eius. ¶ Quod autem ait,

8 IN DIE SANCTO

una sabbatorum, primā sabbati intelligere debe-
 mus, id est, primum diem post sabbatum quā ob
 honorem & reuerētiam dominicæ resurrectiōis,
 dominicam nominamus. Sicut em̄ nos primam fe-
 riam, secundam feriam, tertiam feriam, & ceteros
 per ordinem dies dicimus, sic Iudæi primam sabba-
 ti, secundā sabbati, tertiam sabbati nominabant.
 Et sicut Cantica canticorum, & sancta sanctorum,
 pro sui magnitudine in scripturis dicuntur, sic iste
 dies sabbatum sabbatorum propter gloriā resurre-
 ctiōis dominicæ dici potest. Hęc aut̄ dies & una est
 de septē, & extra seprē. In hac em̄, hebdomada ex
 ordiū sumit, & terminū accipit. Sic enī est prima,
 ut sit tertia: & sic tertia, ut etiam sit octaua. prima
 quidem, in conditione: tertia, in resurrectiōe: octa-
 ua, in reuolutiōe. ¶ Qui ergo in hac die resurgere
 dignatus est, octonarium numerum ad resurrecti-
 onem pertinere monstrauit. Resurrexit in ipsa, ut
 ostenderet humanum genus in octaua ætate secu-
 li resurrecturū. Vnde per Salomonem dicitur: Da
 partes septē, necnon & octo. Sicut enim septima
 die deus ab operib⁹ suis requieuit, sic septima ætas
 dicitur requies sanctorum, cum animæ absq; cor-
 poribus sunt in requie. Octaua autem ætate acci-
 piēt ipsæ corpus, & erunt in requie. In cuius typo
 uel figura, octo aīæ in arca salutis factæ sunt Nox.
 Hęc est enim illa dies, de qua dicitur: Hęc est di-
 es quā fecit dominus, exultemus & letemur in ea.
 [Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis
 lapidem ab ostio monumenti.] Mathæus euan-
 gelista dicit, q̄ cum Ioseph sepelisset dominū in
 sepulchro suo nouo aduoluit ad ostium monumē-
 ti saxum magnū, & abiit, Iudæis signantibus ipsam

Eccēs. 11

Psal. 117

Mat. 27.

cum custodibus. Ergo istæ mulieres uenientes sepulchrum domini uisitare, & sexus sui fragilitatē cōsiderantes, & magnitudinem lapidis recolētes, qui tam magnus fuisse fertur, ut uix a uiginti hominibus moueri posset, dicebant: Quis reuoluet nobis lapidē ab ostio monumētī? Sed quauis talia dicerent, non tñ a cōcepto itinere cessabant, credentes diuinitus fieri possibile, quod humanæ fragilitati uidebatur impossibile. Quæ mulierū cōstantia in libris Regū pulchre præfigurata est, quā Allohili ar cam domini captam in terrā Israel remittentes, iunxerūt duas uaccas foetas ad plaustrū, uitulosq; earū recluserunt domi. Et sicut scriptū est, Ibant uaccæ in directum, per uiam quæ ducit Bethsamis per gentes, & mugientes, nec tamen ad dexteram uel ad sinistram declinantes. Ita & hæ mulieres pergentes dominicum sepulchrum inuisere, quasi mugientes & gemētes dicebāt. Quis reuoluet nobis lapidem &c. nec tamen propter sexus fragilitatem, nec propter magnitudinem lapidis, nec propter metū custodum, a cōcepto itinere declinabant. ¶ Imitemur igitur & nos hæ cōstantiam mulierū, ut per uiam dei ambulātes, nec propter tērationem dæmonum, nec propter metum hominum, nec propter curam parentum, a recto itinere deuiemus: quia inchoantibus præmiū pro-
 mittitur, sed perseverantibus datur, domino dicē & 24.
 te: Qui perseverauerit usq; in finē hic saluus erit. [Et respicientes, uiderunt reuolutū lapidē.] Quæ
 liter uel quomodo reuolutio lapidis facta sit, alius euāgelista, Matthæus scilicet, declarat, dicens: An-
 gelus quippe domini descendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum. Re-

1. Re. 6

Mat. 10.

& 24.

Mat. 28

uoluit ergo angelus lapidem, & non ut egressuro domino uiam panderet, sed ut egressus eius indicium omnibus daret, id est, ut omnes eum a mortuis resurrexisse crederent. Non enim indiguit in resurrectione auxilio angelorum, qui propria uirtute claustra dissipauit inferos. [Erat quippe magnus ualde.] Spiritu ualiter lapis iste ad ostium monumenti positus, ipsam obligationem designat inferorum, qua etiam iusti per prauaricationem primi reatus tenebatur obnoxij. Qui magnas ualde fuisse dicitur, quia obligatio originalis peccati in tantum dura & insolubilis fuit, ut nullus tam iustus fuisse legatur, quod se a liosque ab ea liberare posset, quoad uel quod ille uenit quod factus est inter mortuos liber. Sed dominus Iesus Christus, qui est magni consilij angelus, ab ostio monumenti lapidem reuoluit: quia hodierna die a mortuis resurgens, Cherubim & flammeum gladium atque uersatile, a uia paradisi remouit. Vnde scriptum est: Tollite portas principes uestras, & eleuamini, portae eterne, & introibit rex glorie. Nec solum ipse a mortuis resurrexit, sed etiam omnes animas iustorum de inferni claustris liberauit, impleta prophetia Osee, qui ait: Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Et dominus: Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Cuius singulari uirtute resurrectionis Sargon ille fortissimus presigurauit, de quo in libro Iudicum legitur, quia cum Gaza ciuitatem fuisset ingressus ad meretricem, audientes Philistei eius introitum, ciuitatem manerunt, custodesque depurauerunt & quasi iam se cum habere comprehensum gauisi sunt. Sed quod fecerit Sargon audiamus. Non solum media nocte exiit, sed etiam utraque portas ciuitatis cum postibus proprijs humeris in montem tulit, custodesque inanes & illusos re-

Isa. 9.

Psal. 23.

Ose. 13.

Ioh. 12.

Iud. 16.

liquit. Quæ Samson ille fortissimus significauit,
 nisi dominum Iesum Christum, de quo scriptum est:
 Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. **Psal. 23**
 Cui ergo fuisse in ciuitate ingressus, adauit mu-
 lierem meretricem, id est, Christus ecclesiam, quæ post
 idolorum culturam ad fidem Christi uocata est. Quid
 Gaza ciuitas, nisi infernum: quid Philistæi, nisi Iude-
 os designat? Quæ Samsonem ego Gazam ciuitatem ingres-
 so, Philistæi lætabantur: quia Iudei sepulcro domino, &
 ad inferni claustra descendente, lætati sunt, putan-
 tes nomen eius se habere extinctum. Sed quid Sam-
 son noster, scilicet dominus Iesus Christus, fecit?
 Non solum liber exiit, sed etiam portas tulit: quia
 non solum ipse ab inferis liber exiit, sed etiam omnes
 animas iustorum de inferno liberauit, & ad mon-
 tana (id est, ad celestia) reuocauit. Cui per prophe-
 tam Zachariam dicitur: Tu quoque in sanguine te- **Zach. 9**
 stamenti tui eduxisti ninetos tuos de lacu, in quo
 non erat aqua. Et ne aliquis de resurrectione du-
 bitaret, etiam aliquantos corpore resuscitauit: quia
 (sicut scriptum est) multa corpora sanctorum, qui **Mat. 27**
 dormierant, surrexerunt. [Et introeuntes in mo-
 numentum.] Postquam deuotæ mulieres lapidem
 ab ostio monumenti reuolutum uiderunt, sine ul-
 la tarditate in ipsam introierunt. Sed forte mouet
 aliquos, qui tantum consueta monumenta consi-
 derant, quomodo sepulchrum domini ædificatum
 fuerit, quod tot mulieres una cum angelis capere
 posset. Ad quod respondendum, quia sicut illi te-
 stati sunt, qui hoc uiderunt, & scriptum ad nostram
 memoriam reliquerunt, tali modo ædificatum
 fuit. Erat enim lapis magnus in horto guttulis pur-
 pureis intinctus, colore candido resurgens, in cui-

us latere erat sepulchrū excisum, tantæ magnitudi-
 nis, ut octo uel nouē homines capere posset: &
 tantæ altitudinis, ut quisq; in eius pauimento stās:
 erecta manu culmē pertingere posset. In cuius aq-
 lonari parte sepulchrū domini excisum est, septē
 pedes & medium (ut dicunt) habens longitudinis,
 & tres palmas & mediam latitudinis. Ostium ue-
 ro speluncæ, patulum est ad oriētē, unde intro-
 euntibus locus dominici corporis in dexteris habe-
 tur: quia dominicum corpus ita in monumēto ia-
 cuit, ut caput illius ad occidentē, & pedes ad ori-
 entē respicerēt: dextera quoq; manus ad meridiē,
 sinistra ad apilonem. Ex quo tempore consuetu-
 do excreuit, Christianorū corpora ad hanc simili-
 tudinē sepeliri. ¶ Et recte in tali loco dominus sepul-
 turam suā elegit, ubi nulla possibilitas effodiendi
 esset, quatenus omnem occasionem calumniā-
 di Iudæis auferret: ne forte, si maceria uel quoli-
 bet pariete circūclusus esset, dicerent ipsum disci-
 pulos ipsius furatos fuisse. ¶ Post ascensionē dñi &
 resurrectionē, Christiani zelo diuini amoris eccle-
 siam in eodem loco rotundam miræ magnitudi-
 nis ædificauerunt, cuius pauimentum ex marmo-
 re albo strauerūt, tectum autem laminis aureis de-
 super ornauerunt, interiora autem parietum cru-
 stulis aureis decorauerunt. Super sepulchrum au-
 tem crucem aurēā mirę pulchritudinis statuerūt,
 appendentes ante eam pharum a genteum cum
 lampadibus. In tantum nanq; sepulchrū domini,
 mirabile factum est, ut etiā prophetia Isaia iuxta
 literam impleretur, dicētis: In die illa radix Iesse,
 qui stat in signum populorū ipsum gentes depre-
 cabuntur. & erit sepulchrum eius gloriosum [Vi-

Isa. ii.

derunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum
 stola candida.] Iohannes euangelista dicit, quod **Iohā. 20**
 respiciens Maria Magdalene in monumentum, ui
 dit duos angelos in albis sedētes, unum ad caput,
 & unum ad pedes; ubi positum fuerat corpus Iesu.
 ¶ In quo loco cōsiderandum est, q̄ pulchre utraq̄
 domini natura, diuina pariter humana, nobis con
 mēdatur: per caput nanq̄ diuinitas designatur, sic **1. Co. 12**
 ut Apostolus ait, Caput Christi deus, per pedes, ue
 ro humanitas, unde Moyses dicit: Et q̄ appropin **Deu. 33**
 quāt ad pedes eius, accipiet de doctrina eius. Qua
 si ergo angelus ad caput sedet, cum Iohannes cla **Iohā. 1**
 mat, In principio erat uerbū, & uerbum erat apud
 deum, & deus erat uerbum. Quasi ad pedes, cum **Ibidem.**
 idem euangelista ait, Et uerbum caro factum est,
 & habitauit in nobis. ¶ Marcus autē eundē ange
 lum in dextris sedisse describit, ut dominū de mor
 talitate ad immortalitatem transisse insinuet. Sic
 ut enim per sinistram præsens uita, sic & per dexte
 ram futuræ uitæ immortalitas designatur, teste Sa **Can. 2.**
 lomone, qui ait, Læua eius sub capite meo, & de
 xtera illi amplexabitur me. Et recte testis eius
 resurrectionis angelus in dextris apparuit, ut ostē
 deret cum de corruptione ad incorruptionem, de
 mortalitate ad immortalitatem trāsisse. quia sicut
 ait Apostolus, Christus resurgens a mortuis, iā nō **Rom. 6**
 moritur, & mors illi ultra non dominabitur. Et **2. Co. 5.**
 iterum Etsi nouimus Christum secundū carnem,
 sed iam nunc non nouimus. ¶ Et ut inimicum hu
 mani generis perfecte a dño superatū declararet,
 non stans, sed sedens angelus apparere uoluit. Sta
 re em̄ pugnantis est, sedere regnantis, siue iudican
 tis. Sedet em̄ rex in throno gloriæ suæ, miles autē

post uictoriam gessit. ¶ Quia ergo dominus caput antiqui serpentis contriuerat, omnesq; electos dei de eius potestate liberauerat, recte testis resurrectionis eius, non stans sed sedens (ut dictum est) apparuit. Qui etiam bene stola candida coopertus apparuit, ut ineffabile gaudium dominicæ resurrectionis in ipso habitu demonstraret. Cum enim in ueteri testamento sæpissimæ ab hominibus angeli uisi legantur, non facile reperies quenquam stola candida indutum apparuisse, quia hoc priuilegium dominicæ resurrectioni seruabatur. Et quia consuetudo est Palæstinis dies festos celebrantibus, ut alba uestimenta induant, cum angelus stola candida indutus apparuit, festiuitatem dominicæ resurrectionis se celebrare ostendit. ¶ Vbi si quis querat, utrum suam, an nostram, intelligere possit, & suam, & nostram. Domini enim resurrectio, festiuitas angelorum fuit: quoniam numerus eorum, qui retrogradus per apostatam angelum imminutus fuerat, ex animabus fidelium adimpleretur. Nostra festiuitas est, quia de perditione nos liberans, ad societatem angelorum reuocauit. ¶ In sua igitur festiuitate & in nostra angelus in candidis uestibus apparuit, ut ineffabile gaudium huius festiuitatis ostenderet.

Luc. 15: Si ergo gaudium est in celo coram angelis super uno peccatore penitentiam agente, quale putamus gaudium fuisse, quando tot millia animarum sanctarum ad suum consortium transire uiderunt?

Psal. 117 Hæc est namq; dies quam fecit dominus exultemus & lætemur in ea. [Et obstupuerunt.] Consuetudo mortalium est, ut cum aliquid super se uiderint, infra se pertimescant. Ex eo enim tempore,

quo primus homo a consortio angelorum pec-
 cando discessit, in tantam dilapsi sumus miseri-
 am, ut supernos ciues sine metu uidere non possi-
 mus. Et ideo sancte mulieres, non solum quia an-
 gelum uiderunt coopertum stola candida, obitu-
 puerunt: sed etiam, quia uacuum monumenti lo-
 cum conspexerunt. Nam idem ipse angelus testis
 dominice resurrectionis in tali specie apparuit,
 ut ex ipsa sua uisione, & terrorē reprobis, & blan-
 dimentum pijs mentibus exhiberet. Quod Mat-
 theus euangelista manifestat, dicens: [Erat aspe-
 ctus eius sicut fulgur, uestimenta eius sicut nix.] In
 fulgure etenim timoris terror, in niue blandimen-
 tum lenitatis ostēditur. Quia ergo in fulgure
 uultu & in niueo cādore angelus apparuit, osten-
 dit, quia dominus Iesus Christus, qui est angelus
 magni consilij dictus, in ultima & generali resur-
 rectione, & terribilis reprobis, & blandus appa-
 rebit iustis. Quasi enim in fulgureo uultu appare-
 bit illis, quibus dicturus est: *Discedite a me male-*
dicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo
& angelis eius. Quasi in niueo candore illis, qui-
bus dicet: Venite benedicti patris mei, percipite
regnum quod uobis paratum est ab origine mun-
di. Hanc descriptionē ostēdit angelus testis domi-
nice resurrectionis, quādo prę timore illius exter-
riri sunt custodes, & facti sunt uelut mortui: mulie-
res autē, ne timerent, p̄tinē blandā cōsolationē ac-
ceperūt. Vnde subditur. [Qui dicit illis: Nolite ex-
pauescere.] Ac si diceret Paueāt illi, q̄ sup̄ nouū ciuiū
aduētū nō diligunt: p̄timefcāt illi, q̄ sepulchrū dñi
maligno animo custodiunt. Vos autē timere nō de-
betis, q̄ cōciues uestros conspiciatis. Et quare mu-

Mat. 26.

Mat. 26.

Ibidem.

lieres timere non deberent, causam protinus demonstrat, cū subiungit [Iesum quæritis.], & Iesus Hebræo sermone, Latine saluator, siue salutaris dicitur. Ac si diceret: Quæ saluatorē quæritis, saluatoris nuncium non debetis timere, sed magis diligere. Et ne forte de alio aliquo Iesu dici putaretur, subiunxit: [Nazarenus.] Nazarenus dicitur est dñs, eo quod in ciuitate Nazareth sit cōceptus atq; nutritus. Sed quia Nazareus sanctus interpretatur, recte hoc nomen specialiter illi cōgruit, qui est sanctus sanctorum, & rex regū, atq; dominus dominantium. De quo per Prophetā dicitur: Non dabis sanctū tuum uidere corruptionē. Et ne aliq; in Nazareth tali nomine uocaretur, adiūxit: [Crucifixum.] Crucifixus est pro nobis, ut per lignum sanctæ crucis, lignum præuaricationis excluderet. [Surrexit.] Surrexit per humanitatem, qui nullū casum patitur in diuinitate. Et ideo resurgere uoluit, qui nunquā cecidit, ut ille erigeretur, qui stare noluit. Quod autem ait, [Non est hic,] de p̄sentia corporali dixit: quia per diuinitatis potentiam ubiq; est totus, ubiq; est p̄sens, sicut ipse ait per Prophetam: Cælum & terram ego impleo. Et ut omnem dubitationē a cordibus eorum expelleret a dicit: [Ecce locus, ubi posuerūt eum.] Ac si diceret: Si meis non creditis uerbis, saltē uacuo credite sepulchro, & omnem dubitationem a cordibus uestris repellite. [Sed ite, dicite discipulis eius. & Petro.] Cōsiderāda est in hoc loco specialis domini misericordia erga sexū fœmineum. Ne cū mulier semper in opprobriū haberetur, quia fœmina prima uiro, ppinauerat mortem, per fœminas primum uiris suā uoluit nunciare resurre-

Pfal. 15.

Iere. 33.

tionem. Ac si diceretur hominibus: De cuius manu sumpsistis pocula mortis, ab eius ore audite gaudium resurrectionis. Sed quærendum est, quare discipulis nominatis, Petrus ex nomine designetur. Ait enim angelus: [Dicite discipulis eius, & Petro.] Ad quod dicendum, quia sicut euangelica narrat historia, cum pergeret dominus ad passionem, Petrus pauore perterritus, ter eum negauerat: & fortassis inter ceteros discipulos ad uidentum dominum, post domini resurrectionem accedere non auderet, nisi eum angelus ex nomine exprimeret. Vocatur ergo ex nomine, ne desperaret ex negatione. Forte etiam mouet aliquem, quare dominus tam dilectum discipulum, in tam graue facinus cadere permisit, ut dominum ac magistrum suum ad uocem unius ancillæ negaret. Sciendum autem, quia prouidentissima dispensatione domini hoc factum est, ut quem cunctæ ecclesiæ præferre disposuerat, semetipsum negare permitteret, ut ex sua fragilitate disceret, alijs peccantibus qualiter misereri debuisset. Primum ergo sibi eum ostendit, & tunc cæteris præposuit, ut intelligeret, quod distinctionem uitæ, compassionem deberet naturæ, sicut ei alibi a domino dicitur: Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Quod autem ait, [Quia præcedet uos in Galilæam,] ibi eum uidebitis sicut dixit uobis, id ipsum est, quod pergens ad passionem dixerat, Postquam autem surrexero, præcedam uos in Galilæam. Et pulchre dominus post resurrectionem a discipulis in Galilæa uidentus prædicitur, quia iam de corruptione ad incorruptionem, de mortalitate ad immortalitatem transierat. Galilæa namque, transmigratio facta in-

B

Luc. 22.

Mat. 26.

terpretatur. Quia ergo de corruptiōe ad incorruptionem, de mortalitate ad immortalitatem transfijt, recte in Galilæa uidendus dicitur: quia sicut ait

1. Pe. 3. apostolus Petrus, Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustus, ut nos offerret

2. Co. 13. deo. Et iterum: Si autem mortuus est ex infirmitate, uiuit tamen ex uirtute dei. ¶ Siue iuxta aliam intelligentiam Galilæa, quæ uolubitas siue rota interpretatur, gentile populū significat. Cum ergo in Galilæa uidendus prædicitur, ostendit Iudæos propter perfidiam esse reliquendos, gentes autem per fidem colligendas, quæ ante dñi aduentum nescientes deū, in uolubilitate seculi morabatur. ¶ Siue aliter post resurrectionē in Galilæa uidendus nunciatur, quia illi ad speciem eius cōtemplandam puenire merentur, quæ modo transmigrant de uitijs ad uirtutes, de amore mundi ad amorem dei, declinantes a malo, & facientes bonum. Vnde bene Galilæa (iuxta aliam interpretationem) reuelatio dicitur: quia quod nunc uidemus in spe, tunc reuelata facie uidebimus in re. Vnde Apostolus ait: Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Et iterum: Nos autem fratres reuelata facie gloriam domini contemplantes, transformamur a claritate in gloriam, tanquam a domini spiritu. Ad quam uisionem ille nos perducere dignetur, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

FERIA SECUNDA PASCHÆ. Actuum X.

In diebus illis Stans Petrus in medio ple-